

RPO-697448-VII-720.5/12/WS

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji
z wizytacji w Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 28-29 lutego 2012 r., do Zakładu Karnego nr 1 w Grudziądzu, (zwanego dalej Zakładem, jednostką lub placówką) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem): Magdalena Chmielak zastępca dyrektora Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (prawnik), Dorota Krzysztoń (kryminolog), Marcin Kusy, Wojciech Sadownik (prawnicy) oraz ekspert Agnieszka Janina Kłosowska (psycholog kliniczny). Wnioski z ekspertyzy zostały zawarte w treści niniejszego Raportu.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności - tymczasowo aresztowanych, starszych, niepełnosprawnych oraz odbywających karę w systemie terapeutycznym, w szczególności pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji wykonano następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowy z płk Krzysztofem Janiszewskim - dyrektorem Zakładu, ppłk Marleną Lubiejewską - zastępcą dyrektora oraz funkcjonariuszami Służby Więziennej;
- dokonano oglądu terenu jednostki oraz pomieszczeń w oddziale mieszkalnym dla tymczasowo aresztowanych, terapeutycznym dla skazanych kobiet z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo oraz oddziale terapeutycznym dla kobiet uzależnionych od alkoholu, w tym: wybranych losowo cel mieszkalnych, cel zabezpieczających, cel izolacyjnych, świetlic, łaźni, sanitariatów, kantyny, sal widzeń, Zakładu Opieki Zdrowotnej, kuchni, stołówki, radiowęzła i biblioteki;
- przeprowadzono na osobności rozmowy z wybranymi losowo osadzonymi;
- zapoznano się z protokołami kontroli sanitarnej przeprowadzonej przez Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w Grudziądzu z dnia 31 stycznia 2011 r.

W trakcie wizytacji wykorzystano dalmierz laserowy Makita LD060P oraz aparat fotograficzny.

Pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji poinformowali dyrektora, jego zastępcę oraz funkcjonariuszy Służby Więziennej obecnych podczas podsumowania o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Zarządzenie nr 10/2011 Dyrektora Zakładu nr 1 w Grudziądzu z dnia 1 lutego 2011 r. w sprawie porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu; Zarządzenia nr 57 i 74/2011 z dnia 1 sierpnia oraz 30 grudnia 2011 r. w sprawie zmiany porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu; protokół z wizytacji Zakładu Karnego nr 1 w Grudziądzu przeprowadzonej przez sędziego Sądu Okręgowego w Toruniu; sprawozdanie z funkcjonowania Oddziału

Penitencjarnego nr 1 w Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu w roku 2011; zarządzenie nr 73/10 Dyrektora Zakładu Karnego nr 1 w Grudziądzu z dnia 23 września 2010 r. w sprawie zasad odpłatnego i nieodpłatnego zatrudniania osadzonych; procedury przy przyjęciu do jednostki penitencjarnej osoby podejrzanej o chorobę zakaźną oraz przyjęcia do zakładu karnego osadzonego objętego leczeniem substytucyjnym; notatkami służbowymi z zastosowania środków przymusu bezpośredniego z dnia 29 stycznia, 16 sierpnia 2011 r. i 19 grudnia 2011 r.

2. Legalność pobytu

Zakład jest jednostką typu zamkniętego z oddziałem zakładu karnego typu półotwartego i aresztu śledczego dla kobiet, karę pozbawienia wolności odbywają tu kobiety młodociane, pierwszy raz karane i recydywistki. Jednostka jest także zakładem karnym typu półotwartego dla mężczyzn odbywających karę po raz pierwszy i młodocianych. Ponadto, Zakład posiada oddział terapeutyczny dla skazanych kobiet z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo, dla kobiet uzależnionych od alkoholu a także dom dla matki i dziecka. Jednostka dysponuje 734 miejscami. W dniu wizytacji w jednostce przebywało 713 osadzonych, a wśród nich 700 skazanych, 6 ukaranych i 10 tymczasowo aresztowanych.

W systemie programowego oddziaływania karę odbywało 566 osadzonych, terapeutycznym 70 a 67 w zwykłym.

W jednostce nie przebywali więźniowie osadzeni w warunkach poniżej 3 m².

3. Personel

W dziale penitencjarnym zatrudnionych jest 24 funkcjonariuszy Służby Więziennej, w tym kierownik działu i jego zastępca, 2 psychologów, 3 wychowawców, 2 młodszych inspektorów oraz pracownik cywilny na stanowisku ds. Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Pracownicy działu penitencjarnego biorą systematycznie udział w kursach specjalistycznych. W 2011 r. odbywały się kursy m.in. dotyczące specyfiki oddziału dla tymczasowo aresztowanych kobiet, prowadzenia badań osobowopoznawczych, karania i nagradzania, roli wychowawcy w kształtowaniu właściwych relacji między skazanymi oraz pomiędzy osobami prowadzącymi oddziaływanie penitencjarne, zasad sporządzania projektów ocen okresowych postępów w procesie resocjalizacji, zasad udzielania pomocy postpenitencjarnej, postępowania z osadzonymi ze skłonnościami do autoagresji i samobójstw, pracy z osadzonymi skłonny do manipulacji. Krajowy Mechanizm Prewencji pozytywnie ocenia zakres tematyczny szkoleń i warsztatów oferowanych pracownikom wizytowanej placówki jednakże wydaje się potrzebne poszerzenie oferty szkoleniowej o zagadnienia związane z prawami człowieka w prawie krajowym jak i międzynarodowym. Zgodnie bowiem z Europejskimi Regułami Więziennymi [Zalecenia Rec (2006)2] *Kierownictwo zapewnia, by w trakcie pracy zawodowej cały personel utrzymywał i poszerzał swoją wiedzę i kwalifikacje poprzez uczestnictwo w organizowanych w odpowiednich odstępach czasowych wewnętrznych kursach i poprzez ogólny rozwój (reguła 81.2). Szkolenie całego personelu obejmuje wiedzę w zakresie międzynarodowych i regionalnych instrumentów i standardów praw człowieka, w szczególności dotyczy to Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejskiej Konwencji o zapobieganiu torturom oraz niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu, jak również stosowania Europejskich Reguł Więziennych (81.4).*

W dziale terapeutycznym dla skazanych kobiet uzależnionych od alkoholu zatrudniony jest kierownik oddziału (psycholog), wychowawca i 3 terapeutki z wykształceniem pedagogicznym (aktualnie będące w procesie certyfikacji) równocześnie będące doświadczonymi funkcjonariuszkami Służby Więziennej. Ponieważ obowiązki tego oddziału wymagają uwzględniania specyfiki pracy z pacjentami z podwójną diagnozą co wymaga specjalistycznej wiedzy i umiejętności, personel stale podnosi kwalifikacje. Funkcjonariusze pełniący służbę w tym oddziale nie mają zapewnionej superwizji indywidualnej.

Personel oddziału terapeutycznego dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo stanowi: kierownik (z zawodu psycholog), 2 psychologów, 2 wychowawców, terapeuta zajęciowy, pielęgniarka. W stosunku do psychologów nie ma wymagań aby posiadali uprawnienia psychoterapeutyczne (mogą być np. terapeutami uzależnień).

4. Warunki bytowe

Na terenie Zakładu znajduje się 7, od 3 do 4 kondygnacyjnych, obiektów mieszkalnych oraz ambulatorium, a także budynek administracyjny i mniejsze obiekty, spełniające różne funkcje związane z obsługą jednostki. Obecnie w Zakładzie prowadzona jest przebudowa pawilonu penitencjarnego A, w wyniku którego zwiększona zostanie pojemność jednostki o 180 miejsc. W wyremontowanym budynku umieszczone zostaną sale widzeń, pomieszczenia kantyny oraz biura administracyjne. Ponadto, wyremontowany obiekt będzie posiadał windę, co ułatwi funkcjonowanie w nim osób posiadających trudności w poruszaniu się.

Cele mieszkalne w Zakładzie są różnej wielkości. Przy zachowaniu normy 3 m² powierzchni przypadającej na jednego osadzonego ich pojemność wynosi od 2 do 10 miejsc. Najwięcej jest cel pięcioosobowych (38) i czteroosobowych (32). W Zakładzie są 2 cele zabezpieczające, 2 cele izolacyjne jednoosobowe oraz 2 izby chorych dwu- i trzyosobowa. W placówce istnieje także dwuosobowa cela dla więźniów należących do kategorii „N”. W trakcie wizytacji w celi tej umieszczona została osoba nie zaliczona do kategorii osadzonych tzw. „niebezpiecznych” i było to związane z brakiem miejsc w innych celach mieszkalnych. Powyższa cela oprócz zabezpieczeń w postaci przymocowania wszystkich sprzętów trwale do podłoża jest także objęta całodobowym monitoringiem. Osadzona przebywająca w tej celi nie została poinformowana, iż objęta jest monitoringiem. Podczas gdy taki poziom ingerencji w sferę prywatności ma uzasadnienie w przypadku osadzonych zaliczonych do kategorii „N”, wydaje się bezpodstawne w odniesieniu do pozostałych uwięzionych.

Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej *ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób, ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.* W opinii Mechanizmu w przypadku osadzonych nie zakwalifikowanych do kategorii „niebezpiecznych” wzmógł nadzór stanowi w istocie nadmierną ingerencję w sferę prawa do prywatności i nie znajduje uzasadnienia.

Cele mieszkalne, z wyjątkiem 11 cel dla skazanych, posiadają, trwale oddzielone i wyposażone w odrębną wentylację kąpiki sanitarne. Ogólny stan cel mieszkalnych należy określić jako dobry z zaznaczeniem, iż ściany niektórych cel mieszkalnych oddziału terapeutycznego dla kobiet z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo wymagają odmalowania. Problemem w tym oddziale były też nieszczelne okna. Natomiast w dwóch celach oddziału terapeutycznego dla kobiet uzależnionych od alkoholu KMP stwierdziło zagrzybienie sufitów.

W skład umeblowania cel mieszkalnych wchodzi jedno (w oddziale dla skazanych kobiet z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo) lub dwupiętrowe łóżka, stoły, szafki i taborety. Łóżka (wyższe kondygnacje) miały zabezpieczenia przez wypadnięciem oraz drabinki jedynie w oddziale przeznaczonym dla kobiet uzależnionych od alkoholu. W ocenie przedstawicieli KMP, ich brak może przyczynić się do upadków (m.in. osób, które nie ujawniły informacji o takich schorzeniach, jak padaczka) i spowodować ewentualne uszkodzenia ciała osób, które wchodzi na łóżka korzystając z dostępnych, a nieprzystosowanych do tego mebli lub próbują na nie wskoczyć. Dla osób o obniżonej sprawności fizycznej wejście na piętrowe łóżko może okazać się bardzo trudne lub praktycznie niemożliwe.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudziło także umieszczanie osób starszych mających trudności w poruszaniu się na 2 i 3 piętrze pawilonów mieszkalnych. W wyniku takiego rozmieszczenia korzystanie przez tych osadzonych ze swoich

uprawnień, np. spacerów bądź wizyty u lekarza, połączone było z trudnościami wynikającymi z konieczności korzystania ze schodów. Należy także podkreślić, że placówka nie była przystosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Mechanizm zwrócił również uwagę na zły stan materaców i ręczników. Materace były bardzo poplamione natomiast ręczniki posiadały przetarcia i ślady licznych zszyc.

Wizytujący nie stwierdzili braków w wyposażeniu cel w przedmioty służące do utrzymania higieny osobistej i czystości w celi (miski, lustro, szczotki, zmiotki, śmietniczki, itp.). Sprzęt kwaterunkowy oddziału aresztu śledczego oraz oddziału terapeutycznego dla skazanych kobiet z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo nosił ślady długotrwałego używania. Natomiast wyposażenie cel mieszkalnych oddziału terapeutycznego dla kobiet uzależnionych od alkoholu sprawiało wrażenie nowego.

Oświetlenie światłem naturalnym i sztucznym było wystarczające do czytania i pisania. Zainstalowane w celach gniazda elektryczne umożliwiały osadzonym korzystanie ze sprzętu RTV oraz grzałek i czajników.

Kąpiel osadzonych odbywa się w łazniach znajdujących się w każdym z oddziałów. Stan tych pomieszczeń, jak również zainstalowanych w nich urządzeń, jest dobry. Znajdują się w nich jedno lub dwa stanowiska prysznicowe. W Zakładzie, zgodnie z obowiązującymi przepisami, osadzone kąpią się 2 razy w tygodniu, skazani raz w tygodniu, czas kąpieli wynosi ok. 8 minut. Ciepła woda jest niedostępna w wizytowanych celach mieszkalnych w godzinach od 8 do 18. Informacja o godzinach wyłączenia ciepłej wody nie była zamieszczona w porządku wewnętrznym placówki. Palenie w Zakładzie jest dopuszczone w celach mieszkalnych, z wyłączeniem cel dla niepalących. Ich wietrzenie odbywa się poprzez uchylenie okien oraz zainstalowaną wentylację mechaniczną.

W odniesieniu do warunków bytowych osadzone zgłaszały uwagi dotyczące nieszczelnych okien oraz zniszczonych materacy. Osadzeni wskazywali ponadto, niewystarczającą ilość kąpieli. KMP stoi na stanowisku, iż wskazana w polskich przepisach i realizowana w Zakładzie liczba kąpieli jest w sposób oczywisty niewystarczająca do zachowania właściwej higieny

ciała i stanowi nieuzasadnioną dolegliwość dla osadzonych. Należy podkreślić, że w wyroku Ananyev i inni przeciwko Rosji (orzeczenie w trybie wyroku pilotażowego – 10 stycznia 2012r., Izba (Sekcja I), skargi nr 42525/07 i 60800/08) Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu wskazał, iż prawo do jednej kąpieli tygodniowo stanowiło jeden z przejawów niehumanitarnego i poniżającego traktowania.

Posiłki dla osadzonych przygotowywane są w kuchni działającej w systemie HACCP. Stan jej pomieszczeń należy określić jako zadowalający. Wyposażenie kuchni nie jest wyeksploatowane, właściwą wymianę powietrza zapewnia wentylacja grawitacyjna, dodatkowo wspomagana mechanicznie. Oprócz posiłków według normy podstawowej (P), kuchnia przygotowuje posiłek dla osadzonych, którzy ze względów religijnych lub kulturowych nie jedzą mięsa. Ponadto, serwuje wyżywienie według normy diety lekkostrawnej (L), cukrzycowej (Lc) oraz insulinozależnej (Li).

Osadzone z którymi rozmawiał Mechanizm wskazywały, iż zdarza się, że dostarczane posiłki są zimne i przyczynę tego faktu upatrywały w nieszczelnych termosach. Ponadto, osadzone odpowiedzialne za roznoszenie posiłków poinformowały o przypadkach poparzeń podczas transportowania termosów. Osoby korzystające z wyżywienia według normy cukrzycowej podnosiły również niewystarczającą liczbę posiłków (3 zamiast 5) oraz zbyt wczesną porę wydawania kolacji (w zależności od oddziału w godzinach od 16 do 18). W opinii KMP niedopuszczalnym jest aby osadzeni ponosili konsekwencje związane z wadami wyposażenia placówki, dotyczy to zagrożenia zdrowia osadzonych zatrudnionych przy roznoszeniu jedzenia jak i konieczności spożywania zimnych posiłków. Zaobserwowana sytuacja wymaga niezwłocznej reakcji administracji Zakładu. Wskazane byłoby również rozważenie zmiany pory wydawania kolacji i dostosowania jej do rytmu biologicznego człowieka i potrzeb osób chorych.

W Zakładzie funkcjonuje kantyna, w której skazani posiadający środki finansowe, mogą dokonywać trzy razy w miesiącu zakupów artykułów żywnościowych, tytoniowych i przemysłowych, dopuszczonych do sprzedaży w jednostce. Osadzeni realizują zakupy udając się osobiście do kantyny. Istnieje też

możliwość nabycia innych artykułów niż aktualnie dostępne w kantynie, należy wcześniej złożyć na nie zamówienie. Wysokość cen artykułów znajdujących się w udostępnionym wizytującym cenniku, nie budziła zastrzeżeń.

Spacery w Zakładzie organizowane są w godzinach od 8.00 do 20.00. Do dyspozycji więźniów w oddziale terapeutycznym dla skazanych kobiet z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo oraz dla kobiet uzależnionych od alkoholu pozostają 3 przestronne pola spacerowe, ogrodzone siatką i wyposażone w ławeczki oraz zadaszenia. Wyposażenie tych pól umożliwia organizację na nich zajęć sportowych. Natomiast spacery tymczasowo aresztowanych przeprowadzane są na jednym z 2 niewielkich pól otoczonych murem.

Uwagi odnośnie warunków w jakich organizowany jest spacer zgłaszały osadzone w oddziale dla tymczasowo aresztowanych, zwracając uwagę na wysoki betonowy mur otaczający pole, w którym jest zimno i ponuro a warunki niewiele się różnią od tych panujących w celi mieszkalnej. W opinii KMP spacer powinien być realizowany w okolicznościach i przestrzeni zapewniających prawdziwy odpoczynek. Należy zaznaczyć, iż jednym z zaleceń z wizytacji przeprowadzonej w 2009 r. przez Europejski Komitet do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT), było uczynienie obszaru pola spacerowego w Areszcie Śledczym w Poznaniu mniej opresyjnym i zapewnienia tymczasowo aresztowanym korzystającym ze spaceru bezpośredniego dostępu do światła słonecznego.

5. Traktowanie

Większość osadzonych, z którymi przeprowadzono rozmowy nie zgłaszała żadnych uwag odnośnie sposobu traktowania przez personel jednostki. Jednakże Mechanizm odebrał sygnały o przypadkach niewłaściwego odnoszenia się do osadzonych (np. osoby starsze poruszające się wolniej, z uwagi na swój wiek, były pośpieszane, krzyczenie przez niektórych funkcjonariuszy Służby Więziennej na osadzone). KMP stoi na stanowisku, iż wszelkie przejawy

niewłaściwego traktowania nie powinny mieć miejsca a funkcjonariusze mają obowiązek odnosić się do osadzonych z poszanowaniem ich godności.

Zgodnie z informacjami uzyskanymi od kierownika działu ochrony w Zakładzie odnotowano w 2010 r. 32 zdarzenia nadzwyczajne, spośród nich 12 przypadków pobic osadzonego, 5 bójek skazanych, 13 samouszkodzeń oraz 2 napaści na funkcjonariusza w trakcie wykonywania czynności służbowych. Natomiast w 2011 r. miało miejsce 11 zdarzeń nadzwyczajnych, wśród których wymienić należy 2 pobicia, 2 usiłowania dokonania samobójstwa przez osadzonego, 2 przypadki ujawnienia przedmiotu niedozwolonego w miejscu zatrudnienia skazanych poza terenem jednostki w systemie bez konwojenta.

Środki przymusu bezpośredniego stosowano w Zakładzie w 2011 r. 6 razy, w tym 5 przypadków wykorzystania siły fizycznej, 5 celi zabezpieczającej, 4 kajdanek lub prowadnic oraz raz pasy obezwładniające lub kaftan bezpieczeństwa. W żadnej w przytoczonych sytuacji czas stosowania środka nie przekroczył 24 godzin. KMP zapoznał się z 3 nagraniami z zastosowania środków przymusu bezpośredniego, analiza nie wykazała naruszeń praw osadzonych.

6. Prawo do informacji

Dokumentem regulującym prawa i obowiązki osadzonych w jednostce jest zarządzenie Nr 10 /2011 Dyrektora Zakładu Karnego Nr 1 w Grudziądzu z dnia 1 lutego 2011 roku w sprawie porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym Nr 1 w Grudziądzu. Jest ono dostępne w celach mieszkalnych.

Jednostka dysponuje także informatorem zawierającym zbiór podstawowych praw osadzonych, przetłumaczony na języki: niemiecki, angielski, francuski, rosyjski, rumuński, bułgarski, arabski.

W każdym z oddziałów mieszkalnych w widocznym miejscu na tablicy ogłoszeń znajduje się informacja na temat możliwości złożenia skargi do Sądu Okręgowego w Toruniu oraz adresy m.in. Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka jak również Europejskiego Trybunału Praw

Człowieka.

W 2011 r. w Zakładzie rozpatrzono 99 skarg, najwięcej spośród nich dotyczyło traktowania przez funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej, decyzji Komisji Penitencjarnej oraz opieki zdrowotnej, 3 zostały uznane za zasadne. W rozmowach indywidualnych osadzeni zwracali uwagę, iż składanie jakichkolwiek skarg i tak nie wpłynęłoby na zmianę ich sytuacji.

W 2011 r., do dnia wizytacji, więźniowie złożyli do sądu łącznie 3 pozwy cywilne przeciwko jednostce. Postępowanie w żadnej ze spraw nie zostało zakończone. Powództwa dotyczyły osadzenia w złych warunkach bytowych i w przeludnionej celi oraz niewłaściwej opieki medycznej, w sumie na wartość 155000 zł.

Wśród osadzonych nie jest upowszechniana wiedza na temat rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i ich skutków. KMP podkreśla, iż powyższa działalność edukacyjna powinna stanowić jeden z podstawowych elementów pracy penitencjarnej, służącej m.in. kształtowaniu świadomości oraz zapewnianiu skazanym i osadzonym dostępu do elementarnej informacji w zakresie ich sytuacji prawnej. Żadne względy nie powinny ograniczać przedsięwzięć na rzecz popularyzacji prawa oraz edukacji obywatelskiej w sprawach publicznych. W ocenie Mechanizmu, informowanie o orzecznictwie wskazanych wyżej Trybunałów, mogłoby odbywać się za pomocą audycji emitowanej w radiowęźle.

7. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

W każdym oddziale znajduje się samoinkasujący aparat telefoniczny. Skazane z oddziału terapeutycznego dla uzależnionych od alkoholu korzystają z telefonów poza godzinami zajęć terapeutycznych, natomiast osadzone w oddziale terapeutycznym dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami lub upośledzonych umysłowo mogą wykonywać połączenia telefoniczne trzy razy w tygodniu według ustalonego planu.

W Zakładzie tymczasowo aresztowane nie mają możliwości

telefonicznego kontaktowania się z obrońcą lub pełnomocnikiem. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego wydała opinię dotyczącą zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osobę tymczasowo aresztowaną, z której jednoznacznie wynika, iż zakaz korzystania przez tymczasowo aresztowanego z rozmów telefonicznych (art. 217c k.k.w.) nie obejmuje kontaktu z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem albo radcą prawnym. Organy procesowe ani organy służby więziennej nie mają uprawnienia do wprowadzania ograniczeń w tym zakresie. Zatem praktyka odmowy tymczasowo aresztowanym kontaktu telefonicznego z w/w osobami jest pozbawiona podstaw prawnych.

Widzenia osadzonych realizowane są w sobotę, niedzielę, w godzinach od 7.30 – 14.30. Zakład dysponuje 4 salami widzeń, 2 w których udzielane są widzenia pod dozorem funkcjonariusza, 1 do widzeń z dziećmi oraz 1 do realizacji widzeń w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt z osobą odwiedzającą. Sala do widzeń z dziećmi wyposażona jest w liczne zabawki a ściany pomalowane są w pogodne kolory. Jednostka nie dysponuje pomieszczeniem do udzielania widzenia w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozoru. Brak w jednostce pomieszczenia do realizacji przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w. nagrody uniemożliwia w praktyce udzielenie wspomnianej nagrody, nawet w przypadku spełniania przez osadzonych warunków do jej przyznania.

Osadzeni z którymi prowadzono rozmowy nie wnosili zastrzeżeń co do sposobu czy też warunków odbywania widzeń. Podczas realizowanej wizytacji nie odebrano również uwag odnośnie postępowania z korespondencją lub paczkami.

8. Prawo do ochrony zdrowia

Opieka medyczna świadczona jest przez Zakład Opieki Zdrowotnej, a także zamiejscowy oddział położniczo-ginekologiczny. W skład ZOZ wchodzi poradnia Podstawowej Opieki Zdrowotnej, w której przeprowadzane są badania w odpowiednio wyposażonych gabinetach: ginekologiczno - zabiegowym,

stomatologicznym, USG, zabiegowym, lekarskim oraz lekarskim specjalistycznym. W Zakładzie istnieje również pracownia fizykoterapeutyczna oraz apteka. Ponadto, do dyspozycji osadzonych pozostają 2 (dwu- i trzyosobowa) izby chorych, w trakcie wizytacji nie przebywały w nich osoby pozbawione wolności.

W Zakładzie lekarze świadczą usługi na podstawie kontraktów (kierownik ZOZ, psychiatra, neurolog, chirurg, laryngolog, fizjoterapeuta), a także na częściach etatów (okulista, dermatolog, stomatolog, radiolog, pediatra). Do obsługi działającej w placówce apteki zatrudniony jest farmaceuta.

Każdy z oddziałów mieszkalnych ma wyznaczony dzień, w którym realizowane są wizyty planowane. Ponadto, konsultacje dermatologiczne realizowane są 2, a ginekologiczne 3 razy w tygodniu, okulista przyjmuje w Zakładzie raz na tydzień. Trzy razy w tygodniu organizowane są zajęcia fizykoterapeutyczne. Pisemne zgłoszenia do lekarza osadzeni składają oddziałowemu do godziny 8.00.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy nie zgłaszali uwag dotyczących opieki medycznej.

Natomiast szczególne zaniepokojenie KMP, wzbudził przypadek osadzonej przetransportowanej ze szpitala MSWiA w Krakowie do Zakładu (ok. 500 km). Kobieta pomimo zagrożonej ciąży (po 3 poronieniach), została przetransportowana do Zakładu, wskutek czego doszło do przedwczesnego porodu. Mechanizm stoi na stanowisku, iż doprowadzanie do sytuacji wystąpienia zagrożenia dla zdrowia i życia matki oraz dziecka nie może być zaakceptowany i nie może mieć miejsca w przyszłości. W przedmiotowej sprawie KMP wystąpi do dyrektora szpitala MSWiA w Krakowie.

W trakcie wizytacji KMP ustalił ponadto, iż w odniesieniu do jednej osadzonej przekroczony został termin 14 dni, określony w § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. Nr 151, poz. 1467 ze zm.), przy rozpatrzeniu wniosku o zgodę na otrzymanie spoza Zakładu witamin. Na

rozpatrzenie swojego pisma kobieta oczekiwała 4 tygodnie, nie otrzymała także pisma informującego o przedłużeniu postępowania. W ocenie KMP tak długi termin rozpatrzenia wniosku jest bezzasadny gdyż dotyczył kwestii, która z pewnością nie wymagała tak długiego czasu na rozstrzygnięcie.

9. Oddziaływania kulturalno-oświatowe

W ramach działalności kulturalno-oświatowej osadzone w oddziale terapeutycznym dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo w okresie od maja do września mogą brać udział w zajęciach sportowych na świeżym powietrzu organizowanych na placach spacerowych (m.in. koszykówka, siatkówka). W ramach zajęć świetlicowych skazane z tego oddziału mogą korzystać z gier planszowych. Na oddziale znajduje się również stół do gry w tenisa stołowego. Organizowane są tam spotkania świąteczne a także zapraszane są osoby z instytucji zewnętrznych współpracujących z oddziałem np. pracownicy świetlicy socjoterapeutycznej „Okruszek”. Organizowane są też występy zespołu muzycznego „Anima”. Pod konwojem odbywają się wycieczki, głównie do miejsc sakralnych. Prace podopiecznych wysyłane są na ogólnopolskie i międzynarodowe konkursy sztuki więziennej, kilka osadzonych mogło wziąć udział w inauguracji wystaw w Zakładzie Karnym w Sztumie.

Osadzone w oddziale terapeutycznym dla uzależnionych od alkoholu oprócz w/w form aktywności mogą także korzystać z urządzeń typu fitness – rowerka treningowego, bieżni oraz 2 stepperów.

Podobnie przedstawiona została podczas wizytacji przez funkcjonariuszy Służby Więziennej oferta kulturalno-oświatowa dostępna dla tymczasowo aresztowanych. Jednakże, podczas rozmów tymczasowo aresztowane wskazywały, iż nie zaproponowano im żadnych zajęć organizowanych poza celą, z wyjątkiem oglądania telewizji na świetlicy. Mechanizm stoi na stanowisku, że brak takich zajęć w może stanowić dodatkową dolegliwość a ich organizacja należy do jednych z obowiązków Służby Więziennej. Krajowy Mechanizm

Prewencji przypomina, że zgodnie ze stanowiskiem CPT, wyrażonym w pkt 91 Sprawozdania z wizyty w Polsce w 2004 r. *brak konstruktywnych zajęć jest nie do przyjęcia. Jak podkreślano w poprzednich raportach Komitetu, celem powinno być zapewnienie wszystkim więźniom, łącznie z tymczasowo aresztowanymi, spędzania części dnia poza celami i włączenie w celowe zajęcia takie jak praca, edukacja, sport, rekreacja, wizyty towarzyskie* [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3]. KMP zaleca podjęcie wysiłków w celu zapewnienia wszystkim osadzonemu regularnego dostępu do zajęć kulturalno - oświatowych.

W wizytowanej placówce działa radiowęzeł. Za jego pośrednictwem emitowane są programy radiowe oraz blok audycji własnych o zróżnicowanej tematyce, w tym konkursy i pogadanki tematyczne.

Do dyspozycji osadzonych pozostaje także biblioteka dysponująca księgozbiorem w ilości 18 347 woluminów. Wypożyczanie książek odbywa się w punktach bibliotecznych, umiejscowionych we wszystkich oddziałach mieszkalnych. W czasie wizytacji w bibliotece znajdowały się nieobowiązujące teksty Kodeksu Karnego, Kodeksu Postępowania Karnego oraz Kodeksu Karnego Wykonawczego. W Zakładzie ukazuje się przygotowywany przez osadzonych, pod opieką koordynatora Oddziału Penitencyjnego I oraz wychowawcy ds. KO, miesięcznik „Naszym Zdaniem”. Oprócz różnych artykułów dotyczących życia codziennego gazeta zawiera także dział porad prawnych „Adwokat w swojej sprawie”, więcej na ten temat w punkcie 14.

Skazani w rozmowach indywidualnych w odniesieniu do biblioteki, wskazali, iż wbrew informacjom zamieszczonym w oddziałach mieszkalnych punkt biblioteczny zamiast raz na tydzień funkcjonował raz na 3 tygodnie. Mechanizm stoi na stanowisku, iż korzystanie z biblioteki stanowi jeden z istotnych elementów oferty kulturalno-oświatowej Zakładu i nie powinno być dotknięte nieusprawiedliwionymi ograniczeniami.

10. Oddziaływania terapeutyczne

10.1 Oddział terapeutyczny dla skazanych kobiet uzależnionych od alkoholu

Skazane przebywając na oddziale terapeutycznym przez 3 miesiące przechodzą przez cykl 433 godzin pracy grupowej. Oprócz tego prowadzona jest praca indywidualna, spotkania z terapeutą, dostarczane są także odpowiednie lektury. Prowadzone są zajęcia grupowe charakterystyczne dla programów Atlantis takie jak: zajęcia psychoedukacyjne, grupa pracy nad przewodnikiem do I-go kroku AA, grupa zadaniowa, grupa duchowości, grupa zapobiegania nawrotom choroby, grupa konstruktywnych zachowań, mitingi. Równocześnie zespół terapeutyczny wypracował dodatkową ofertę zajęć ważnych dla zdrowienia kobiet alkoholiczek takich jak zajęcia ruchowo-taneczne, grupa aktywności własnej, grupa zdrowego życia. Stosowane są również niekonwencjonalne sposoby wspomaganie zdrowienia takie jak gelotologia - terapia śmiechem, chromoterapia - terapia kolorem, aromoterapia - terapia zapachem.

W uzasadnionych przypadkach pobyt na oddziale można przedłużyć ponad 3 miesiące. W 2011 roku w dwóch przypadkach zastosowano przedłużenie terapii o 2 tygodnie. Większość skazanych po zakończeniu terapii wraca do jednostek penitencjarnych z których przyjechały.

Liczba przyjętych w 2011 roku wynosiła 114 skazanych. Oddział nie jest w stanie zabezpieczyć przyjęcia wszystkich zgłoszonych do terapii kobiet. Według danych za 2011 rok przeciętny czas oczekiwania skazanej na przyjęcie do oddziału terapeutycznego wynosił 14 miesięcy. Na dzień 31 grudnia 2011 – 109 skazanych było zarejestrowanych jako oczekujące na leczenie. Problemem jest to, że wiele kobiet (spośród 205 zgłoszonych w 2011 roku, 85 nie zostało zakwalifikowanych jako oczekujące na leczenie z uwagi na termin końca kary) nie ma szansy na odbycie terapii. Dotyczy to zwłaszcza kobiet z krótkimi wyrokami, które często są bardziej zmotywowane niż pozostałe skazane i

odbycie przez nie leczenia przed wyjściem na wolność byłoby bardzo zasadne. W 2011 roku nie zanotowano przypadków rezygnacji z rozpoczętej terapii przez same skazane, natomiast odnotowano 4 sytuacje przerwania terapii spowodowane takimi czynnikami jak czynności sądowe, stan zdrowia, wystąpienie zaburzeń psychicznych w trakcie terapii.

Według ostatnio robionych przez Służbę Więzienną badań, skuteczność oddziaływań mierzona po roku na wolności wynosi 28,27 %.

Problemem zgłaszanym przez personel pracujący na tym oddziale był brak możliwości decydowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej o osadzeniu w celach razem, skazanych z różnymi podgrupami, co jest utrudnieniem w logistyce przyjmowania na oddział, a ze względu na specyfikę oddziału skazane te i tak wspólnie spędzają większą część dnia biorąc udział w zajęciach. Kolejną kwestią, podnoszoną przez funkcjonariuszy podczas wizytacji KMP, był wspomniany wcześniej fakt, że wiele kobiet nie ma szansy na odbycie terapii.

Atmosfera na oddziale jest pozytywna i bardzo rzadko dochodzi do agresji lub samoagresji, relacje skazanych i personelu są prawidłowe.

Oddział terapeutyczny jest prowadzony na wysokim poziomie merytorycznym. Oferta terapeutyczna jest bogata i wielorodna co zwiększa efektywność działań. Osadzone posiadają dobry dostęp do pomocy psychologicznej i psychiatrycznej. Dokumentacja skazanych, dane z terapii przechowywane są prawidłowo, z dużą dbałością o ochronę danych osobowych i poszanowania prywatności. Jednakże terapeuci nie mają zapewnionej superwizji, sami muszą o to zadbać we własnym zakresie. W związku z powyższym KMP zaleca w miarę możliwości zapewnić terapeutom superwizję, co przy tego typu obciążającej psychicznie pracy wydaje się niezbędne i jest czynnikiem z jednej strony zabezpieczającym terapeutów z drugiej zaś znacznie zwiększającym efektywność ich pracy.

10.2 Oddział terapeutyczny dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo

Skazane zakwalifikowane do odbywania kary pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym są poddawane oddziaływaniom według opracowanego indywidualnego programu terapeutycznego.

Czas trwania pobytu na oddziale jest zindywidualizowany i trwa minimum pół roku. W trakcie pierwszych 30 dni pobytu na oddziale opracowywany jest indywidualny program terapeutyczny. Program ten wykonany jest na podstawie orzeczenia psychologicznego opracowanego przez Ośrodek Diagnostyczny Aresztu Śledczego w Bydgoszczy, dalej OD, z jakim skazana kierowana jest na oddział oraz na podstawie 30 dniowej obserwacji na oddziale.

W dniu wizytacji na oddziale terapeutycznym było 36 kobiet skierowanych na oddział dla skazanych z zaburzeniami niepsychotycznymi i upośledzeniem umysłowym. Ponadto jedna z cel była chwilowo zasiedlona skazanymi z oddziału ogólnego ponieważ oddział ten jest przewidziany na 60 miejsc i dysponował niezajętymi celami mieszkalnymi.

Skazane przebywają w celach zamkniętych i nie wychodzą swobodnie na korytarz, doprowadzane są na zajęcia grupowe. Oddział podzielony jest na 2 grupy spacerowe. Zachowania agresywne i autoagresywne zdarzają się rzadko, z czego próby samobójcze w ocenie personelu mają zazwyczaj charakter instrumentalny w celu zwrócenia na siebie uwagi.

Systemowo oddział nie prowadzi pracy z rodziną. Codzienną aktywność skazanych stanowią głównie zajęcia z psychoedukacji, relaksacyjne, psychorysunek, profilaktyka uzależnień, programy przeciwdziałania agresji itp. Zajęcia prowadzone są w małych grupach. Trudnością w organizowaniu zajęć jest bardzo zróżnicowany poziom intelektualny osadzonych, mimo to w oddziale zapewniona jest duża ilość aktywności. Codziennie prowadzona jest terapia zajęciowa (kółko teatralne, malowanie obrazków, klejenie kopert na potrzeby skazanych itp). Realizowane są różnorodne programy readaptacji społecznej w zakresie umiejętności społecznych głównie finansowane ze środków Funduszu Pomocy Postpenitencjarnej. Lista oferowanych programów jest bogata i dotyczy

wielorakich sfer aktywności. Rekrutacja skazanych dokonywana jest przez zespół terapeutyczny na podstawie opinii osobopoznawczej, obserwacji funkcjonowania w warunkach oddziału terapeutycznego oraz rozmów indywidualnych. Warunkiem zakwalifikowania do programu jest również wyrażenie zgody każdej ze skazanych na udział oraz deklaracja systematycznego aktywnego uczestnictwa w zajęciach przez cały okres jego trwania. Programy te uwzględniają specyfikę problemów skazanych odbywających karę na tym oddziale a między innymi obniżenie poziomu intelektualnego, poważne zaniedbania środowiskowe, niski poziom umiejętności społecznych, podwyższony poziom agresji i samoagresji. Są to między innymi takie programy jak:

- „Język muzyki”- z zastosowaniem muzykoterapii. Program uczący skazane odreagowywania napięć wewnętrznych w zachowaniach akceptowanych społecznie. Ważnym aspektem tego programu jest możliwość zastosowania go wobec skazanych upośledzonych umysłowo mających trudności z czytaniem i z małym wglądem we własne emocje.

- „Eska Dance”- program wykorzystujący choreoterapię czyli terapię tańcem. Zamierzonymi efektami tego programu jest zmniejszenie stresu i frustracji, zwiększenie umiejętności wyrażania uczuć, poprawa relacji interpersonalnych, przeciwdziałanie zachowaniom agresywnym i autoagresywnym,

- „Czyścioszek 2” – program, którego podstawowym celem jest nauczenie skazanych elementarnych umiejętności społecznych w zakresie dbałości o czystość i higienę osobistą.

- „Ogródek”- program wykorzystujący hortikuloterapię czyli terapię poprzez prace w ogrodzie. Udział w programie miał na celu oprócz poprawy kondycji psychofizycznej i manualnej wdrożyć skazane do aktywnego spędzania wolnego czasu, nauczyć odpowiedzialności.

Część osób pracuje, co w większości przypadków jest traktowane jako forma nagrody i jest wykonywana na zasadzie pracy społecznej. Na przykład rozdawanie posiłków daje możliwość kontaktu z innymi skazanymi. Kobiety pracują w pralni, kuchni, sprzątają oddział. Część pracy jest odpłatna – jest to praca w szwalni i w pralni (w pralni dwie kobiety pracują odpłatnie, jedna

nieodpłatnie). Co 2 miesiące przygotowywane są wnioski nagrodowe i skazana może otrzymać możliwość pracy. Innymi formami nagradzania jest zezwolenie na udział w zajęciach sportowych (np. gra w tenis stołowy), dodatkowe widzenie, możliwość otrzymywania paczek. Formą nagrody jest wypożyczenie na weekendy telewizora do celi mieszkalnej. Jednakże z uwagi na fakt, że konsekwencje zachowania jednej osoby odczuwa cała cela mieszkalna należy zauważyć, iż jest to forma odpowiedzialności zbiorowej. KMP stoi na stanowisku, że wszelkie formy odpowiedzialności zbiorowej nie mogą być stosowane.

Personel w trakcie wizyty zwraca się do większości skazanych po imieniu, co według rozmówców jest decyzją samych skazanych. Szacunkowo około 50% skazanych z tego oddziału jest pod opieką psychiatry. Psychiatra jest w jednostce (w ramach dyżuru dla całego Zakładu a nie tego konkretnego oddziału) raz w tygodniu a w razie potrzeby można się z nim kontaktować telefonicznie. Skazana może poprosić o rozmowę psychologa jeżeli czuje taką potrzebę. Zwracają się głównie w przypadku problemów rodzinnych, choroby lub zgonu kogoś z najbliższych. Rzadko ich problemy dotyczą funkcjonowania w Zakładzie.

Podstawowa opieka psychologiczna w tym oddziale jest zapewniona i dostępna. Oferowane programy psychoedukacyjne są przykładami działań dobrze dobranych do potrzeb i możliwości grupy docelowej. Prowadzone oddziaływania terapeutyczne nastawione są jednakże jedynie na kształtowanie nowych umiejętności, wzmacnianie poczucia samooceny i poczucia własnej wartości, asertywności, radzenia sobie ze stresem, co jest bezdyskusyjnie bardzo istotne ale brak jest głębszej psychoterapii dającej szansę na trwałe zmiany postaw oraz zachowań. Opieka i dostępność lekarza psychiatry na oddziale o takiej specyfice jest w opinii KMP niewystarczająca.

10.3 Pomoc psychologiczna w pozostałych oddziałach

W Zakładzie zatrudnionych jest dwóch psychologów do obowiązków których należy zapewnienie opieki psychologicznej 600 skazanym. Skazani zgłaszają chęć wizyty u psychologa poprzez wychowawcę. Niestety ze względu

na małą ilość etatów, psycholodzy muszą wybierać i decydować kogo przyjąć w pierwszej kolejności. Absolutnym priorytetem jest: śmierć kogoś bliskiego, myśli samobójcze, poważne zmiany zachowania zauważona przez otoczenie. Czas oczekiwania na wizytę u psychologa trwa zazwyczaj około 6 tygodni. Ponadto, psycholodzy na zgłoszenie wychowawcy diagnozują wstępnie czy skazany jest uzależniony i wymaga terapii uzależnień. Metodami stosowanymi do diagnozowania jest „Test AUDIT (Test Rozpoznawania Problemów Alkoholowych)”, „DRINK” – Kwestionariusz Konsekwencji Picia (kwestionariusze skaringowe pozwalające poznać skazanemu czy jest uzależniony od alkoholu.) „Skala Bilansu Decyzyjnego dot. Alkohol i Narkotyków”.

Psycholodzy ogólnopentencjarni prowadzą program readaptacji społecznej dla uzależnionych od narkotyków, zajęcia relaksacyjne, cykle krótkiej interwencji (2-3 spotkania). Innych badań i testów psychologicznych (np. testów osobowości, poziomu agresji) psycholodzy nie wykonują.

W przypadku wstępnego zdiagnozowania uzależnienia albo poważnych zaburzeń kwalifikujących na Oddział Terapeutyczny, psycholodzy zgłaszają potrzebę rozpoznania skazanego w OD. Po wykonaniu badań i zdiagnozowaniu OD podejmuje decyzje o przeniesieniu na oddział terapeutyczny. Okres oczekiwania na termin badania bywa w opinii psychologów długi i wynosi około 4 miesiące (a bywa i pół roku) co w przypadku organicznych zaburzeń nastroju, myśli samobójczych, konfliktów i relacji z innymi osadzonymi jest terminem zbyt odległym. W takich sytuacjach psycholodzy i tak zajmują się skazanym indywidualnie w miarę posiadanego czasu.

W miarę możliwości czasowych organizowane są Treningi Zastępowania Agresji, program dla kobiet skazanych z art. 207 k.k. dotyczący opieki nad dzieckiem, program dla pijanych kierowców. Obecnie nie ma prowadzonej terapii grupowej.

Psycholodzy mają jeden gabinet. Konsultacje psychologiczne przeprowadzane są głównie na oddziałach gdzie psycholog korzysta z pokoju wychowawcy. Bywa, że w trakcie konsultacji w pomieszczeniu przebywają

osoby postronne lub drugi psycholog.

Pomoc psychologiczna świadczona przez zatrudnionych w Zakładzie psychologów ogólnopénitencjarnych jest poprawna merytorycznie. Podobnie jak w pozostałych oddziałach dokumentacja psychologiczna przechowywana jest z dużą troską o poszanowanie prawa do ochrony danych osobowych. Stosunek psychologów do skazanych cechuje poszanowanie ich godności i troskę o nich. Jednakże na psychologa ogólnopénitencjarnego przypada w wizytowanej jednostce około 300 osadzonych co uniemożliwia dostęp do pomocy psychologicznej wszystkim potrzebującymi oraz powoduje zbyt długi okres oczekiwania na konsultację psychologiczną w placówce. Zbyt mała ilość etatów ogranicza rolę psychologa do wspierania skazanych i podejmowania krótkoterminowej pomocy. Ponadto, brak jest na oddziałach wydzielonych miejsc pracy psychologa jakie zapewniałoby możliwość nawiązania prawidłowej relacji terapeutycznej. Pokój wychowawcy ma określoną konotację psychologiczną i zazwyczaj nie sprzyja budowaniu zaufania terapeutycznego.

W odróżnieniu od oddziałów terapeutycznych opisanych powyżej, oferta psychoedukacyjna dla skazanych odbywających karę na oddziałach ogólnych jest uboga i mało zróżnicowana.

Ponadto, celowym wydaje się rozważenie zaoferowania niektórym osadzonym pogłębionej psychoterapii prowadzonej przez przygotowanego do tego psychoterapeutę. Bez tego wielu skazanych opuszcza Zakład z zaburzeniami z jakimi do placówki trafili, a na wolności nie mają możliwości podjęcia właściwej terapii. Powoduje to, iż nie zostaje wyeliminowany jeden z powodów wejścia przez te osoby w konflikt z prawem i trafienia do Zakładu Karnego.

11. Zatrudnienie

W czasie wizytacji zatrudnionych odpłatnie przy pracach porządkowych i pomocniczych wykonywanych na rzecz Zakładu było 37 osadzonych. Ponadto, 14 było zatrudnionych odpłatnie w przywięziennym gospodarstwie pomocniczym Bałtycka Instytucja Gospodarki Budżetowej „Baltica” oddział w Bydgoszczy.

Nieodpłatną pracę na rzecz jednostki wykonywało, na podstawie art. 123a § 2 k.k.w., po wyrażeniu uprzedniej zgody, 54 osadzonych. Zatrudnionych odpłatnie na rzecz podmiotów zewnętrznych było 51 osadzonych. Nieodpłatną pracę poza jednostką charytatywnie, na rzecz Hospicjum i „Caritas” wykonywało 7 osadzonych, społecznie, w domach pomocy społecznej oraz na rzecz szkół podstawowych, stadionów miejskich oraz sądu rejonowego 29 skazanych oraz na rzecz miasta 17 osadzonych, na rzecz Urzędu Gminy Komańcza pracę wykonywało 11 osadzonych. Natomiast pracujących charytatywnie na rzecz organizacji społecznych było 13 osadzonych.

Osadzeni, z którymi KMP przeprowadziło rozmowy, zgłaszali uwagi dotyczące niewłaściwych warunków pracy osób roznoszących posiłki, tzn. wnoszenie po schodach ciężkich termosów, które są nieuszczelne i wylewający się z nich wrzątek powoduje poparzenia. Stanowisku Mechanizmu w przedmiotowej sprawie zawarte zostało w pkt. 4.

12. Nauczanie

W Zakładzie funkcjonuje Zespół Szkół dla Dorosłych. Jednakże z uwagi na fakt, iż z oferty edukacyjnej nie korzystały osadzone z oddziałów terapeutycznych ani tymczasowo aresztowane, placówka w tym zakresie nie była objęta wizytacją.

13. Prawo do praktyk religijnych

Opiekę duszpasterską w Zakładzie sprawuje kapelan katolicki. Msze dla osadzonych w oddziale terapeutycznym dla kobiet uzależnionych od alkoholu odbywają się w czwartki. Natomiast zgodnie z informacjami przekazanymi przez administrację Zakładu nabożeństwa dla tymczasowo aresztowanych, z uwagi na małą ilość chętnych, odprawiane są w celach mieszkalnych lub świetlicach oddziałów mieszkalnych.

W jednostce działają również przedstawiciele Świeckiego Ruchu Misyjnego Epifania, Świadków Jehowy, Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego,

Społeczności Chrześcijańskiej Kościoła Chrystusowego.

Tymczasowo aresztowane, z którymi przedstawiciele KMP przeprowadzili rozmowy, poinformowały, iż nie mają możliwości uczestniczenia w mszach organizowanych przez kapelana, zaprzeczając jakoby były odprawiane w celach mieszkalnych bądź świetlicy. Miały jedynie możliwość odbycia indywidualnych rozmów z księdzem w celi mieszkalnej. KMP stoi na stanowisku, iż to na administracji Zakładu spoczywa obowiązek zapewnienia odpowiednich warunków do wykonywania praktyk i posług religijnych oraz umożliwienia realizacji swoich uprawnień przez tymczasowo aresztowane.

14. Dobre praktyki

Jako dobrą praktykę stosowaną w Zakładzie należy wskazać zbiór porad prawnych zamieszczany w ukazującym się w Zakładzie miesięczniku „Naszym Zdaniem”. W numerze grudniowym w dziale „Adwokat w swojej sprawie”, umieszczono szereg informacji z zakresu postępowania karnego a także prawa karnego wykonawczego. Zamieszczone porady sformułowane zostały w sposób prosty i zrozumiały dla osób nie posiadających wykształcenia prawniczego i stanowiły źródło wielu cennych i praktycznych informacji dla skazanych (sytuacja prawna skazanego zwalnianego z zakładu karnego, zatarcie skazania, zakres działania sądowego kuratora zawodowego).

15. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca:

Dyrektorowi Zakładu Karnego nr 1 w Grudziądzu:

1. rozważenie możliwość stosowania w oddziale terapeutycznym dla skazanych z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub

- upośledzonych umysłowo terapii indywidualnej (prowadzonej przez kwalifikowanego psychoterapeutę);
2. zwiększenie etatów dla psychologów ogólnopenitencjarnych;
 3. zagwarantowanie psychologom miejsca pracy spełniającego konieczne poczucie wyizolowania i bezpieczeństwa (psychologa i skazanego);
 4. w miarę możliwości zapewnienie terapeutom superwizji;
 5. podjęcie działań w celu skrócenia czasu oczekiwania na konsultację psychologiczną wewnątrz Zakładu;
 6. umożliwienie tymczasowo aresztowanym telefonicznego kontaktu z obrońcą lub pełnomocnikiem;
 7. zapewnienie tymczasowo aresztowanym możliwości uczestnictwa w nabożeństwach;
 8. faktyczną realizację zajęć kulturalno – oświatowych dla tymczasowo aresztowanych;
 9. wydzielenie pola spacerowego dla tymczasowo aresztowanych, zapewniającego warunki faktycznego odpoczynku;
 10. doposażenie górnych łóżek w drabinki i zabezpieczenia przed wypadnięciem;
 11. przystosowanie celi mieszkalnej do potrzeb osoby niepełnosprawnej;
 12. zorganizowanie pomieszczenia do realizacji przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w. nagrody;
 13. umożliwienie osadzonym częstszych kąpieli;
 14. zamieszczenie w porządku wewnętrznym godzin wyłączenia ciepłej wody w celach mieszkalnych;
 15. zapewnienie funkcjonowania biblioteki zgodnie z postanowieniami porządku wewnętrznego;
 16. terminowe rozpatrywanie wniosków osadzonych;
 17. wycofanie z użycia uszkodzonych termosów;
 18. wymianę zniszczonych materacy oraz ręczników;
 19. poszerzenie oferty szkoleniowej funkcjonariuszy Służby Więziennej o zagadnienia związane z prawami człowieka;

20.informowanie skazanych, np. w ramach zajęć kulturalno - oświatowych bądź za pomocą radiowęzła, o prawnych i praktycznych skutkach wyroków Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób pozbawionych wolności.

Kierownik Ośrodka Diagnostycznego Aresztu Śledczego w Bydgoszczy:

1. podjęcie działań w celu skrócenia czasu oczekiwania na konsultację.

Systemowe:

1. stworzenie możliwości swobodniejszego decydowania przez personel Oddziałów Terapeutycznych o osadzeniu w celach razem skazanych z różnymi podgrupami poprzez zmianę § 11 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. Nr 152, poz. 1493);
2. poszerzenie psychologicznej oferty ogólnopentencjarnej o pogłębioną psychoterapię.